

- foreign language]. *Aktualni problemy filologii ta metodyky vykladannia inozemnykh mov u suchasnomu multylinhvalnomu prostori*. Vinnytsia. 27-29. [in Ukrainian].
9. Hapchuk, Ya. A., Sapohov, M. V. (2020). Vykorystannia SMART-tekhnologii v osvithnomu prostori pedahohichnoho universytetu. [The use of SMART technologies in the educational space of a pedagogical university]. *Ukrainskyi psykholoho-pedahohichni naukovyi zbirnyk. - Ukrainian Psychological and Pedagogical Scientific Collection*. Lviv. 65-68. Retrieved from: http://pedagogylviv.org.ua/zhurnaly/april_2020.pdf#page=65. [in Ukrainian].
 10. Hapchuk, Ya.A. (2023). Yevropeyskyi dosvid vykorystannia E-navchannia u vyshchii shkoli. [European experience in using E-learning in higher education]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. - Prospects and innovations of science*. 13(31). 106-113. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13\(31\)-106-113](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13(31)-106-113). [in Ukrainian].
 11. Lazarenko, N., & Hapchuk, Y. (2023). Current e-learning trends in German and Austrian higher education institutes. *Pedeutopogy*. 1(2). 7-14. DOI: [https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023\(2\)-7-14](https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023(2)-7-14).
 12. Sapogov, M. (2020). The use of smart technologies within the conditions of dual education system. *Scientific Journal of Polonia University*, 38(1-1), 193-201. DOI: <https://doi.org/10.23856/3826>.
 13. Sapohov, M. V. (2020). Tsyfrova kompetentnist vykladacha yak intehrovana zdatnist u smart-navchanni. [The teacher's digital competence as an integrated ability in smart learning]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. - Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanova. Seriya 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats. Kyiv : Vydavnychi dim «Helvetyka» , 73 (2). 61-65. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.14>.*
 14. Sapohov, M., Hapchuk, Y., & Sali, R. (2023). Development of leadership qualities of masters in germany. *Pedeutopogy*. 1(2). 65-73. DOI: [https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023\(2\)-65-73](https://doi.org/10.31652/3041-1203-2023(2)-65-73).
 15. Sapohov, M., Hapchuk, Ya., & Sali, R. (2024). ROZVYTOK liderskykh yakosti maibutnykh PEDAHOHIV V umovakh tsyfrovizatsii vyshchoi OSVITY. [DEVELOPMENT OF LEADERSHIP QUALITIES OF FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF HIGHER EDUCATION]. *Visnyk nauky ta osvity. - Bulletin of Science and Education*. 3(21), 942-952. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-942-952](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-942-952) [in Ukrainian].
 16. Sapohov, M. V. (2020). Smart-navchannia yak tekhnolohiia intelektualnoi informatsiinoi komunikatsii v infrastrukturi khmarnykh obchyslen. [Smart-learning as a technology of intelligent information communication in the infrastructure of cloud computing.]. BKB 57, 442. [in Ukrainian].
 17. Slushny, O. M., Akimova, O. V., Kolomiets, A. M., Gromov, I. V., & Khamska, N. B. (2020). Educational project «Pedagogical insight» as a technology of the future teachers' personal professional formation. *Society. Integration. Education. (SIE-2020) International Scientific Conference. May 22-23, 2020, Academy of Technologies, Rezekne, Latvia*. Retrieved from: <https://conferences.ru.lv/index.php/SIE/SIE2020/paper/view/3516>.

УДК373.5.016:94](072)

<https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-80-17-22>

ЮЛІЯ МАЛІЄНКО

<http://www.researcherid.com/rid/C-9788-2019-j-b-m@ukr.net>

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ

ПОЛІКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В 7-8 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито поняття «полікультурна освіта», «полікультурність», «полікультурний чинник», які є показниками освітньої діяльності, спрямованої на збереження, розвиток і взаємодію всього розмаїття культурних цінностей, норм, зразків, що існують у певному суспільстві. Наголошено на необхідності виховання в здобувачів загальної середньої освіти толерантності, уміння жити в полікультурному суспільстві. Увіражено, що полікультурний підхід є важливим елементом компетентісно орієнтованого та інтегрованого навчання. Установлено, що полікультурний чинник – синтез середньовічних / ранньомодерних наративів і компетентісно орієнтованої діяльності здобувачів загальної середньої освіти, спрямованої на формування в них уявлень про множинність, багатовекторність розвитку суспільства і спільнот у V–XVIII століттях. У статті представлено складники компетентісного потенціалу полікультурного чинника, змістові лінії формування в здобувачів загальної середньої освіти уявлень про становлення й розвиток полікультурності в період Середньовіччя та Ранньомодерної доби.

Ключові слова: полікультурна освіта, полікультурний чинник, полікультурний підхід, полікультурність, компетентісно орієнтоване навчання, Нова українська школа.

YULIA MALIENKO

Candidate of Pedagogical Sciences,
senior researcher department of social science education
Institute of Pedagogy of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
St. Sichovyh Striltsiv, 52-D, Kyiv

THE MULTICULTURAL FACTOR OF COMPETENCE-ORIENTED TEACHING OF WORLD HISTORY IN GRADES 7-8 IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article explores the concepts of “multicultural education,” “multiculturalism,” and “multicultural factor,” which serve as indicators of educational practices aimed at preserving, developing, and fostering interaction among the diverse cultural values, norms, and patterns present in a particular society. The necessity of educating students in tolerance and the ability to live in a multicultural society has been stressed. Additionally, it has been highlighted that the multicultural approach is a key element of competence-oriented and integrated education. According to the author, multiculturalism within the framework of school history education is not only an integrative quality of an individual but also a methodological approach to shaping the content of education and upbringing. It is a characteristic of the cross-cutting phenomenon of Ukrainian and world history from ancient times to the present, a requirement of a modern globalised society, and a result of cultural interaction. Furthermore, multiculturalism can serve as both a starting point in history education and its result. It has been established that the multicultural factor is a synthesis of medieval and early modern narratives, along with competence-oriented activities aimed at forming students’ understanding of the diversity and multi-directional development of society and communities in the 5th to the 18th centuries. The article presents the general characteristics of the multicultural factor (1. multiview, the multidimensionality of cognitive, activity, and attitudinal practices of the child; 2. cross-cutting / prolonged nature of the multicultural narrative; 3. integrative: 1) cross-curricular, which deepens, enhances the content of Ukrainian and world history; 2) interdisciplinary). The author identifies the components of the competence potential of the multicultural factor and the content areas for forming students’ understanding of the formation and development of multiculturalism in the Middle Ages and the Early Modern period.

Key words: multicultural education, multicultural factor, multicultural approach, multiculturalism, competence-based education, New Ukrainian School.

У першій чверті XXI ст. феномен полікультурності набуває концептуального значення й перетворюється на складник глобалізаційних процесів, зокрема: розгалуженої інтеграції, масових міграцій, інтернаціоналізації освіти і стрімкої цифровізації. Потреба в багатокультурній освіті ніколи не була більш нагальною. У світі, який стає все більш взаємопов’язаним, де різноманітність є як джерелом сили, так і каталізатором конфлікту, педагоги та захисники прав дитини повинні озброїтися інструментами та знаннями, щоб орієнтуватися в цьому складному ландшафті з емпатією, розумінням та стійкістю [9].

У 2001 р. була оприлюднена Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне розмаїття – один з перших документів, у якому культура розглянута не лише як духовна спадщина людства, а як багатогранне явище, сукупність особливих духовних, матеріальних, інтелектуальних та емоційних рис суспільства чи соціальної групи, спосіб їхнього життя, системи цінностей, традицій та вірування. Будучи джерелом обмінів, новаторства та творчості, культурна різноманітність так само необхідна для людства, як розмаїття для живої природи. Стаття з Декларації доповнює цей перелік економічним складником. Отже, йдеться про полісемантичність поняття «культура», про його полікультурний контекст [10].

Нині полікультурний дискурс охоплює комплекс політичних, економічних, соціальних, культурних трансформацій, є предметом міждисциплінарних досліджень і чинником багатосторонньої співпраці.

Полікультурність – це такий принцип функціонування та співіснування в соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їхню рівноправність, толерантність та органічність зв’язку з широкою спільнотою, узаємозбагачення культур. Інтенсивність і плідотворність цього процесу забезпечують соціально-економічні зв’язки, що зумовлені прагненням народів до взаєморозуміння та взаємозбагачення [4, с. 238–239].

Українська освіта, реагуючи на виклики сьогодення, активізує полікультурний контент у вимогах до програм, підручників, усієї навчально-методичної літератури, освітнього процесу загалом. Зрозуміло, що полікультурний підхід є завданням для всіх шкільних предметів і курсів, водночас у змісті історії та громадянської освіти він перетворюється на імператив – нагальну змістову, діяльнісну й виховну вимогу сьогодення.

Мета статті: на основі аналізу психолого-педагогічних теорій і сучасних освітніх практик розкрити поняття «полікультурний чинник», визначити змістові лінії формування в здобувачів загальної середньої освіти уявлень про становлення й розвиток полікультурності в період Середньовіччя та Ранньомодерної доби, розкрити компетентнісний потенціал полікультурного чинника.

Аналіз останніх досліджень з проблеми свідчить про різнобічність полікультурного, компетентнісного дискурсу в українській та зарубіжній науково-методичній літературі. Концептуальні засади полікультурності висвітлено в наукових працях К. Баханова, Ю. Безух, Л. Султанової, П. Сауха, конвенціях ЮНЕСКО тощо.

Наукові розвідки показали, що українські дослідники надають перевагу поняттям «полікультурність», «полікультурна освіта» тощо, на відміну від зарубіжних учених, які послуговуються дефініціями «мультикультуризм», «мультикультурна освіта» і дотичними до них поняттями. Наведемо одне з таких характерних тлумачень. Мультикультурна освіта – це процес, який пронизує всі аспекти шкільної практики, політики та організації як забезпечення найвищого рівня академічних досягнень для всіх учнів [9].

Вітчизняними науковцями полікультурність визначено як: інтегративну якість особистості та принцип функціонування, співіснування в соціумі різноманітних етнокультурних спільнот (В. Мичковська, О. Галіцан, Т. Койчева, Т. Осипова), особливий системотворчий компонент у структурі особистості, її якість, яка передбачає визнання багатоманітності культурного простору, здатність до міжкультурної взаємодії (О. Котенко).

Українські вчені охарактеризували полікультурні принципи, за якими необхідно організувати освітні стандарти (О. Безпалько, Т. Веретенко); розглянуто полікультурний компонент локальної історії (П. Вербицька, З. Возна); здійснено порівняльний аналіз поняття «полікультурна освіта» у вітчизняній та зарубіжній педагогіці (Л. Левицька); досліджено новітні аспекти полікультурного виховання (П. Кендзьор, Г. Розлуцька та ін.).

Без перебільшення можна стверджувати, що в Україні створена вітчизняна науково-методична школа, учені якої досліджують питання теорії і практики компетентісно орієнтованого навчання історії загалом, у 7–8 класах НУШ зокрема (Н. Гупан, П. Мороз, О. Пометун, Т. Ремех, Г. Серова та ін.).

Зазначені вище глобальні виклики, що постали перед людством, зумовили розроблення нових концепцій та педагогічних моделей. Йдеться про Концептуальні засади реформування середньої школи й поступове запровадження Нової української школи. Завдання НУШ: сформувати патріота, інноватора, цілісну особистість, усебічно розвинену, відповідальну, здатну змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя, спроможну до критичного мислення й відповідальних рішень, яка діє згідно з морально-етичними принципами, поважає гідність і права людини [5].

Очевидно, що полікультурна освіта є важливим аспектом НУШ. На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії і практики під полікультурною освітою розуміють освіту, спрямовану на збереження, розвиток і взаємодію всього різноманіття культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, що існують у певному суспільстві, на передачу цього спадку молодому поколінню, виховання толерантності й уміння жити в полікультурному суспільстві [6].

Нас зацікавила структура мультикультурної освіти, запропонована Дж. Бенксом. Він виокремив п'ять складників – вимірів мультикультурної освіти: інтеграція, процес побудови знань, зменшення упереджень, справедливість педагогіки та розширення шкільної культури й соціальної структури [8].

Полікультурність як соціокультурний феномен і чинник полікультурної освіти важко піддається однозначній характеристиці. Погодимось з думкою В. Мичковської, що полікультурність – це інтегративна якість особистості, що базується на загальній культурі (емоційній, інтелектуальній, поведінковій), яка виявляється в міжкультурній взаємодії шляхом усвідомлення негативних культурних стереотипів і упереджень, відкриваючи суб'єкту можливість діалогу і самообґрунтованість в умовах множинності культур [4, с. 240].

На нашу думку, полікультурність у межах шкільної історичної освіти – це не тільки інтегративна якість особистості, а ще методологічний підхід до формування змісту навчання / виховання, характеристика наскрізного явища історії України та всесвітньої історії від найдавніших часів до сьогодення, вимога сучасного глобалізованого суспільства й результат взаємодії культур. До того ж полікультурність може виступати як стартова позиція в навчанні історії, водночас як його результат [3].

Для реалізації зазначених положень визначаємо полікультурний підхід до формування змісту історичної освіти як сукупність принципів відбору навчального матеріалу, форм, методів, технологій, що забезпечують усвідомлення учнями / ученицями права кожної національної культури на існування, взаємозбагачення й розвиток [3].

Формат статті вимагає тлумачення титульного поняття «полікультурний чинник». Полікультурність – природна соціокультурна якість цивілізацій, держав, спільнот середньовічної і ранньомодерної доби. Чинник – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис [1]. Полікультурний чинник – синтез середньовічних / ранньомодерних наративів і компетентісно орієнтованої діяльності здобувачів загальної середньої освіти, спрямованої на формування в них уявлень про множинність, багатовекторність розвитку суспільства і спільнот V–XVIII століть.

Дисципліну «Всесвітня історія» у 7–9 класах викладають здебільшого як окремий курс у кожному навчальному році. У 7–8 класах здобувачі досліджують події, явища процеси України, Європи, світу V–XVIII століть. Нижче подаємо загальні характеристики полікультурного чинника:

- багаторакурсність, багатоаспектність когнітивних, діяльнісних, ставленнєвих практик дитини;
- наскрізний / пролонгований характер полікультурного нарративу: успадковані людством взаємовпливи цивілізацій Середньовіччя та Ранньомодерної доби (обмін досягненнями культури і повсякдення, мовні запозичення, Ганза як ефективне економічне об'єднання тощо);
- інтегративність: 1) міжкурсова, яка поглиблює, увиразнює зміст історії України та всесвітньої (Кримське ханство, італійські торговельні центри на півдні України, Генуезька фортеця, Києво-Могилянська колегія (академія) як полікультурний навчальний заклад тощо); 2) міжгалузева: використання ресурсів інших освітніх галузей для кращого розуміння поліконфесійності, поліетнічності суспільства і спільнот V–XVIII століть.

Також ми визначили змістові лінії формування в здобувачів уявлень про становлення й розвиток полікультурності в період Середньовіччя та Ранньомодерної доби:

- становлення, співіснування / взаємодія релігій, цивілізацій (християнської, ісламської, буддійської, індійської, китайської, цивілізацій доколумбової Америки та ін.), культур епохи Середньовіччя та Ранньомодерної доби;

- набута полікультурність середньовічних і ранньомодерних держав: Франкська держава, Арабські халіфати, Східна Римська імперія (Візантія), Русь-Україна; Священна Римська імперія, Англія, Франція, Королівство Польське / Річ Посполита, Велике князівство Литовське, Османська імперія тощо;

- рухи населення, міграції, паломництво, хрестові походи;
- університети як осередки полікультурної освіти;
- відродження. Гуманізм. Просвітництво;
- війни, норманські завоювання, Реконкіста та ін.;
- великі географічні відкриття. Зустріч цивілізацій. Конкіста, створення колоніальних імперій;
- реформація. Контрреформація;
- економічний чинник: Великий шовковий шлях, шлях «із варягів у греки», зростання торговельних мереж і компаній, поява і розвиток міст, Ганза, індустріальна (промислова) революція та її наслідки тощо.

Запропоновані змістові лінії виокремлюють власне історичний, когнітивний показник діяльності дитини. Подана нижче таблиця реалізує діяльнісну частину ключових компетентностей, наповнює їх полікультурним змістом.

Таблиця 1

Компетентнісний потенціал полікультурного чинника

Ключові компетентності за Державним стандартом (2020) [2]	Компетентнісна діяльність здобувачів загальної середньої освіти 7-8 класів під час навчання всесвітньої історії
вільне володіння державною мовою	<ul style="list-style-type: none"> • тлумачити історичні поняття, отримувати з різних джерел і опрацьовувати інформацію щодо полікультурності V–XVIII ст., готувати на цій основі відповідь; • формулювати історично обґрунтовані питання; • готувати повідомлення полікультурного змісту, виступати з ними; брати участь у дискусії, аргументувати власну позицію з посиланням на джерела;
здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати адаптовані іншомовні джерела для знаходження відповідної історичної інформації і розуміння полікультурних процесів V–XVIII ст.; • спілкуватися в усній і письмовій формі з носіями інших мов для обміну історичною, іншою актуальною інформацією, спираючись на мовний і мовленнєвий досвід, особливості міжкультурної комунікації;
математична компетентність	<ul style="list-style-type: none"> • встановлювати хронологічну послідовність, синхронізувати події, явища, процеси, зумовлені полікультурністю Середньовіччя і Ранньомодерної доби; • застосовувати математичні методи доведення від супротивного, доказ за аналогією, використовувати статистичну інформацію для пояснення, полікультурних явищ, процесів V–XVIII ст.;
компетентності у галузі природничих наук, техніки і	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати історичні карти як джерело інформації про політичні, економічні, військові, міграційні, колонізаційні та інші явища і процеси, які зумовлювали полікультурність у V–XVIII ст.; розпізнавати, характеризувати, аналізувати зазначені явища, процеси;

технологій	<ul style="list-style-type: none"> • перетворювати інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки; • обґрунтовувати вплив наукових, технічних, технологічних досягнень середньовічної і ранньомодерної епох на подальший розвиток людства;
інноваційність	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати технології критичного мислення для аналізу, інтерпретації, оцінки полікультурного чинника середньовічної і ранньомодерної доби; • проявляти креативність, ініціативність під час виконання навчальних проєктів, інших історичних досліджень.
екологічна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати історичну інформацію про вплив людини на довкілля у V–XVIII ст. для доведення необхідності розумного й раціонального користування природними ресурсами; • брати участь у захисті навколишнього середовища, розуміти значення цього для розвитку суспільства;
інформаційно-комунікативна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> • застосовувати цифрові технології для самостійного пошуку, створення, аналізу, обробки, класифікації, обміну відповідною історичною, зокрема полікультурною інформацією; • брати участь у навчальних проєктах, пов'язаних з дослідженням минулого й сьогодення полікультурності; • виявляти маніпуляції щодо полікультурного розвитку у V–XVIII ст. в текстових, візуальних джерелах, пояснювати причини їхньої необ'єктивності;
навчання впродовж життя	<ul style="list-style-type: none"> • набувати досвід критичного, системного мислення, умінь і навичок дослідження історичних, зокрема полікультурних процесів V–XVIII ст., творчо застосовувати набуте; • розвивати різні форми поведінки, необхідні для ефективної та конструктивної участі у дослідницьких проєктах під час навчання історії, у громадському житті;
громадянські та соціальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> • виявляти інтереси, потреби різних соціокультурних, етнічних, релігійних, інших груп і окремих осіб, досліджувати їхню роль в полікультурних явищах, процесах у V–XVIII ст., використовувати історичний досвід для недопущення / розв'язання конфліктів, досягнення компромісів; • аргументувати й відстоювати власну позицію під час дискусії; • визначати / аналізувати взаємовплив, каузальність економічних, політичних, соціокультурних чинників становлення полікультурного суспільства у V–XVIII ст.; • пояснювати пролонгований характер полікультурності;
культурна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> • визначати вплив поліконфесійних, поліетнічних явищ на розвиток світової культури у V–XVIII ст.; • характеризувати внесок української культури Середньовіччя і Ранньомодерної доби у світову духовну спадщину; • розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному багатокультурному світі; • оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції полікультурності, загальнолюдських та національних цінностей;
підприємливість та фінансова грамотність	<ul style="list-style-type: none"> • знаходити в історії Середньовіччя та Ранньомодерної доби приклади підприємливості, ініціативності, фінансової грамотності, меценатства для розуміння різних аспектів підприємництва; • розвивати різні форми поведінки, необхідні для ефективного розв'язання власних освітніх проблем, конструктивної участі у громадському житті; • висловлювати й захищати власну позицію під час дискусії.

Уважаємо за доцільне навести приклад окремих міркувань П. Сауха щодо важливості полікультурної освіти, полікультурності. Метою ж концепції полікультурної освіти, побудованої на життєдайному імперативі: до минулого – вдячність, до сьогочасного – дія, до майбутнього – відповідальність, – має бути формування глобального світогляду через усвідомлення себе частиною етносу, держави й людства загалом шляхом свободи, толерантності, визнання цінності багатоманітного, солідарності та ненасилля [7].

Висновки. Полікультурна освіта розширює діапазон компетентісно орієнтованої стратегії навчання, відкриває для кожного здобувача перспективи інтелектуального, емпатійного, духовного розвитку. Полікультурність як одна з базових цінностей сучасності, здатна відіграти ключову роль у

розв'язанні багатьох проблем виховання, реалізувати права дитини на гідне існування. Полікультурний чинник сприяє формуванню в здобувачів розуміння багатогранності, розмаїття, цілісності середньовічного й ранньомодерного світу, толерантності, здатності диференціювати спільне й відмінне в різних культурах.

Подальших досліджень потребує проблема реалізації полікультурного чинника у змісті підручників, активізація дитини на уроках всесвітньої історії. Різнобічність досліджуваної проблеми унеможливує розкриття її в одній статті. Усе це є предметом подальших науково-педагогічних і методичних досліджень.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпін: Перун, 2005. 1728 с. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53415/1017114.html>
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/> (дата звернення 16.01.2025).
3. Малієнко Ю. Б. Полікультурні аспекти змісту підручників з історії для 10–11-х класів. *Проблеми сучасного підручника*. 2020. Вип. 24. С. 120–131. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721742/>
4. Мичковська В. Поняття полікультурності як якості особистості. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2021. Серія: педагогічні науки, 24(1), 236–253. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.641>
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40864/1/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 15.01.2025).
6. Розлуцька Г. Роль полікультурності у вихованні української молоді. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1344/1219> (дата звернення 14.01.2025).
7. Саух П. Ю. Модель полікультурної освіти як соціальної інновації в контексті реальних процесів міжкультурної взаємодії. *Креативна педагогіка*. 2011. № 4. С. 35–43. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5956/1/model_polikultural_science.pdf
8. Banks, J. A. Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, and Practice. *Handbook of Research on Multicultural Education*, 3–24 Retrieved from Multicultural Education: Goals and Dimensions URL: [https://education.uw.edu/cme/view\(1995\)](https://education.uw.edu/cme/view(1995)).
9. National Association for Multicultural Education. Multicultural Education. URL: https://www.nameorg.org/name_2024_conference.php (дата звернення 16.01.2025).
10. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127160> (дата звернення 16.01.2025).

References

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. 1728 s. URL: <http://slovopedia.org.ua/93/53415/1017114.html>
2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. [State standard of basic secondary education]. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>
3. Maliienko Yu.B. Polikulturalni aspekty zmistu pidruchnykiv z istorii dlia 10–11-kh klasiv. [Multicultural aspects of the content of history textbooks for grades 10–11]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. 2020. Vyp. 24. S. 120–131. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/721742/>
4. Mychkovska V. Poniattia polikulturalnosti yak yakosti osobystosti. [The concept of multiculturalism as a personality quality]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. 2021. Seria: pedahohichni nauky, 24(1), 236–253. URL : <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.641>
5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reform]. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/40864/1/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Rozlutska H. Rol polikulturalnosti u vykhovanni ukrainskoi molodi. [The role of multiculturalism in the education of Ukrainian youth]. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1344/1219>
7. Saukh P.Iu. Model polikulturalnoi osvity yak sotsialnoi innovatsii v konteksti realnykh protsesiv mizhkulturalnoi vzaiemodii. [The model of multicultural education as a social innovation in the context of real processes of intercultural interaction]. *Kreatyvena pedahohika*. 2011. № 4. S. 35–43. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5956/1/model_polikultural_science.pdf
8. Banks, J. A. Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, and Practice. *Handbook of Research on Multicultural Education*, 3–24 Retrieved from Multicultural Education: Goals and Dimensions URL: [https://education.uw.edu/cme/view\(1995\)](https://education.uw.edu/cme/view(1995)).
9. National Association for Multicultural Education. Multicultural Education. URL: https://www.nameorg.org/name_2024_conference.php
10. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127160>